

Republika, naše vlast

Část 1. Senát

Česká republika oslaví 28. října příštího roku 100. výročí vzniku samostatné Československé republiky a 1. ledna 2018 25. výročí vzniku samostatné České republiky a Slovenské republiky. Blížící se výročí sta let naší moderní státnosti vybízí k otázkám: Jsme hrdi na svou zemi? Co pro nás znamená naše republika, naše vlast?

Na našem území dnes žijeme v době klidu a míru, demokracie a blahobytu, jaký mnozí naši předkové nepoznali. Po skončení první i druhé světové války se naše země ocitla na straně vítězů díky statečnosti těch, kteří neváhali riskovat svobodu a mnohdy položili i život v boji za svou vlast. A byli i mnozí jiní, kteří ne ve válce, ale na poli umění a vědy, lidskosti a víry po-

máhali ostatním, aby se jim lépe žilo. Ti všichni dohromady pomohli vytvořit naši krásnou zemi a všechno, co ji tvoří. Těm všem věnujeme naše putování po místech, která symbolizují minulost a současnost naší země. Země, kam patříme, kde máme své kořeny. Na tomto putování hovoříme s lidmi, kteří mají co říci, a klademe jim otázku: Co pro ně znamená vlast?

Zuzana Pacinová

Naše putování začínáme v Senátu Parlamentu České republiky. Horní komora je nejmladší ústavní institucí České republiky. Její postavení je zakotveno v Ústavě ČR z roku 1992. Každé dva roky se volí jedna třetina z celkového počtu 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Senát sídlí v areálu Valdštejnského paláce, Kolo- vratského paláce a Malého Fürstenberského paláce (*podrobnosti o historii a budově Senátu najdete na str. 31*). Senát projednává návrhy zákonů, které mu postoupila Poslanecká sněmovna. Návrhy zákonů může buď schválit, nebo zamítnout. Poslanecká sněmovna může zamítnutí přehlasovat nadpoloviční většinou, nemůže přehlasovat ústavní zákony, volební zákony a mezinárodní smlouvy. V případě rozpuštění Poslanecké sněmovny přijímá Senát zákonná opatření, která navrhne vláda a která musí být odsouhlasena na první schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny. ■

Nejen o práci v Senátu jsme si povídali s jeho předsedou Milanem Štěchem a 1. místopředsedkyní Miluší Horskou. Milan Štěch pamatuje ještě úplné začátky fungování Senátu v roce 1996, kdy obnovená horní parlamentní komora vznikla. Senát ovšem není žádnou novinkou naší polistopadové éry. Dvoukomorový parlament fungoval již dříve, v době habsburské monarchie ve 2. polovině 19. století, v době první republiky i v době federace, v letech 1969–1992.

Jaké máte vzpomínky na začátky Senátu v roce 1996?

Jsem v lavicích Senátu skutečně od počátku, dnes jsem mezi senátory už poslední takový „veterán“. Zpočátku jsem se domníval, že všichni kolegové, kteří už v parlamentní politice měli nějaké zkušenosti, jsou „hlavy pomazané“, a já, který pocházím z venkova a nabíral jsem zkušenosti v prostředí fabriky a reálného života, že musím být zdrženlivý. Za pár týdnů a měsíců jsem přišel na to, že z odborů (*Milan Štěch působil před příchodem do Senátu jako místopředseda Českomoravské konfederace odborových svazů – pozn. redakce*), kde byly silné odborné týmy, které rozuměly legislativě i makroekonomickým problémům, mám docela dobré zkušenosti a zázemí. Od začátku jsem patřil spíše k pragmatičtějším senátorům, kteří přišli z reálného života, a dodnes si myslím, že pro práci každé instituce je dobré, když se tady potkávají i střetávají různé názory.

Jaký je současný význam Senátu v české společnosti?

Senát je zakotvený v Ústavě jako určitá pojistka. Za určité politické situace by se mohlo stát, že lidé by krátkodobě naslouchali populistickým hlasům politiků, kteří by chtěli po volbách zvrátit demokratický systém. To v Senátu v jednom volebním období není možné, protože pokud by taková populistická strana vyhrála volby, získá v Senátu pouze 27 z celkových 81 míst. Získání dostatečné většiny je eventuálně možné až po dvojích volbách. Ovšem už během prvního dvouletého volebního období voliči poznají, jestli se rozhodli správně. Senát je pojistkou i v tom, že nemůže být Poslaneckou

sněmovnou přehlasován v případě jednání o zásadních ústavních zákonech, volebních zákonech a mezinárodních smlouvách, které Česká republika přijme a které jsou nadřazeny našemu právnímu řádu.

„Jsem v lavicích Senátu skutečně od počátku, dnes jsem mezi senátory už poslední takový „veterán“.“

Složení Senátu je v poslední době hodně orientováno na regiony. Osobnosti z regionů jsou činné v komunální politice a už z toho důvodu mají trochu jiný pohled na legislativu než poslanci, kteří se na ni dívají více stranicky. Pohled senátorů je více pragmatický a praktický. Současně v Senátu napravujeme některé chyby, které vznikají při tvorbě zákonů ve Sněmovně. Usilujeme o to, aby se česká legislativa projednávala pomaleji, abychom se předem více zamýšleli a dělalo se méně novelizačních zákonů. Kvalitně odvedená práce při tvorbě legislativy by prospěla všem, uživatelům i tvůrcům.

Podařilo se to, co si od fungování Senátu sliboval například Václav Havel?

Už dříve jsem říkal, že já sám jsem se spolu s tehdejší kolegou, předsedou Českomoravské konfederace odborových svazů Richardem Falbrem, rozhodl kandidovat do Senátu poté, co nám Václav Havel vysvětlil svou představu, že do Senátu by měli jít lidé z nejrůznějších oblastí společnosti, aby Senát nebyl kopií politicky volené Poslanecké sněmovny, ale spíše odrazem občanské společnosti. Myslím si, že se to z velké části podařilo přirozenou cestou, představa Václava Havla se v podstatě vyplnila, Senát je méně stranicko-politický a více komunální a regionální. Senát by neměl být za každou cenu protiváhou Poslanecké sněmovny, ale spíše korektorem. Je potřeba hledat konsenzus, který bude prospěšný pro většinu občanů České republiky.

Až 74 % senátorů má kromě svých parlamentních povinností ještě jiné závazky. Přibližně jedna čtvrtina senátorů v průměru chybí na hlasováních. Je práce senátora slučitelná s výkonem některých uvolněných funkcí v samosprávě?

Když budu odpovídat přísně podle zákona a ústavy, je současný výkon

některých funkcí neslučitelný. Takový střet v Senátu ovšem nenastal. Je skutečností, že (podobně jako v Poslanecké sněmovně) někteří zákonodárci na plénu při hlasování nejsou, že před hlasováním na plénu upřednostní jinou záležitost, což není dobře. Někdy upřednostní záležitost, která souvisí třeba s výkonem jejich další funkce, což také není dobře. Pak jsou i situace, kdy senátoři v budově Senátu jsou, ale hlasování se neúčastní z toho důvodu, že nemají na věc jednoznačný názor nebo se ve stejné době věnují studiu jiného materiálu, který pokládají za velmi důležitý. Vícekrát jsem už říkal, že pokud je senátor zvolen, měl by vědět, že práce v Senátu je prací na plný úvazek. Na druhou stranu účast na hlasování je jen jednou z mnoha aktivit. Velká část práce Senátu se dělá i ve výborech a podvýborech, kde se problémy nejvíce diskutují, nebo na veřejných slyšeních, konferencích

a dalších setkáních, kde se diskutuje s odborníky i s veřejností. Příprava k jednotlivým senátním tiskům stojí mnoho času, a přesto, že schůze Senátu bývá dva dny v měsíci, někdy nestihnete prostudovat vše. Obdivuji, kolik toho někteří senátoři stihnou. Souběh funkcí nelze zakázat, ale myslím, že sami voliči by měli zvážit, jestli je to vhodné. Já sám jsem jako předseda ČMKOS byl současně senátorem, ale pomáhala mi skutečnost, že jsem měl skvělé odborné zázemí díky fundovaným právníkům z odborů. Jakmile jsem ale vykonával funkci místopředsedy Senátu a současně byl předsedou Českomoravské konfederace odborových svazů, brzy jsem oznámil, že v odborech skončím, protože podle mého názoru bych některé věci musel „šdit“ a to jsem nechtěl připustit. Na základě vlastní zkušenosti si myslím, že funkce lze kumulovat, ale pouze v některých pozicích a v rozumném rozsahu.

Co pokládáte za „nejkrizovější“ okamžik ve dvacetileté historii fungování obnoveného Senátu?

Myslím si, že Senát „selhal“ v okamžiku, kdy se za vlády Mirka Topolánka projednával balík zákonů nazývaný Topolánkuv batoh. Tehdy se jednalo

„Člověk, aby mohl prožívat spokojený a hodnotný život, potřebuje mít vlast, mít svůj domov – místo, odkud ho nikdo nevyžene a nebude mu upírat základní lidská práva.“

o 65 právních předpisů, které se novelizovaly jedním zákonem. Po dlouhé a dramatické diskusi ve Sněmovně přišel zákon do Senátu a kolegové, kteří tehdy zastupovali pravicovou část politického spektra a podporovali vládu, se rozhodli pro krok, který byl černou kaňkou v historii Senátu: Rozhodli se použít institut „nezabývat se“, který je ale určen pro takové případy, kdy se schvalují různé předpisy ve vazbě například ke státnímu rozpočtu (*Senát zákon o rozpočtu neschvaluje – pozn. redakce*). Využití institutu „nezabývat se“ v případě projednání 65 vážných právních norem byla manipulace. Hlasování bylo tak rychlé, že nebylo možno uplatnit právo veta a senátorům bylo zabráněno, aby se v podrobné rozpravě k zákonu vyjádřili, případně aby načetli své pozměňovací návrhy. Tehdejší předseda Senátu Petr Pithart tento postup odmítal, ale bohužel většina rozhodla.

Kdy podle vašeho názoru Senát naopak splnil roli ústavní pojistky?

Příklady, které jsme nedávno zmiňovali při příležitosti 20. výročí Senátu, byla celá řada, ale mám-li jmenovat jeden, pak to byla doba parlamentní krize v roce 2013, kdy došlo k pádu vlády Petra Nečase. Úřednická vláda Jiřího Rusnoka nedostala důvěru a bylo třeba přijmout několik právních norem, které by umožnily, aby nastala účinnost

FOTO: ARCHIV KANCELÁŘE SENÁTU 2x

nového občanského zákoníku, předpokládáná k datu 1. 1. 2014. Šlo o to, aby nedošlo k vážným právním zmatkům. Občanskému zákoníku chyběly některé novelizace, týkající se daňové problematiky. Ve stejné době se dostalo do kritického stavu financování veřejného zdravotního pojištění, a tak bylo potřeba zvýšit platby za státní pojištěnce. Přes některá varování z úst tehdejší předsedkyně Poslanecké sněmovny Miroslavy Němcové Senát svou pravomoc nijak nezneužil, a naopak odsouhlasil čtyři nutné normy, takže občanů se vládní krize vůbec nedotkla. Zmíněné normy pak nově ustavená Poslanecká sněmovna odsouhlasila v té podobě, jak jsme je předložili. Popsanou situaci můžeme brát jako učenlivý příklad toho, kdy Senát splnil svou úlohu pojistky v době ústavní krize. Myslím si, že tento příklad bude v učebnicích našeho ústavního systému v budoucích letech uváděn.

Pane předsedo, co pro vás znamená pojem vlast?

Člověk, aby mohl prožívat spokojený a hodnotný život, potřebuje mít vlast, mít svůj domov – místo, odkud ho nikdo nevyžene a nebude mu upírat základní lidská práva. Vlast je tedy

domov a jistota a také funkční stát. Je to také vlast mých předků a současně i mých dětí a mně blízkých přátel. Také jazyk, příroda, kultura a všechno to, co nás obklopuje, je vlast. Vlast pro mě znamená i to, že kdekoli v cizině jsem byl, dosud jsem nenašel zemi, o které bych mohl říci: Tady bych chtěl žít raději než doma.

Když jsme se před pár dny vrátili z Chile, země, která je z jihoamerických států Evropě nejbližší, opět jsem si řekl: Jsem rád, že jsem doma, v zemi, kde přes všechny možné nedostatky fungují důležité základní systémy. Samozřejmě, že země jako Německo, Rakousko, Švýcarsko mají vysokou život-

ní úroveň a jsou to s námi srovnatelné země, kde by se dalo žít. Jsem si vědom, že jsou i lidé, kterým se v životě tolik nedaří, neměli potřebné štěstí a mohou si myslet, že by se jinde měli lépe. Prakticky na každé zahraniční cestě se setkáváme s krajany, kteří hovoří o tom, že začínat v cizině bylo opravdu velmi těžké. Na Českou republiku vzpomínají velice dobře a nabádají nás, abychom si udrželi dostupnost a kvalitu našich veřejných služeb a zdravotnictví. Tyto názory zkušených krajanů kontrastují s radikálními návrhy na „rozbourání“ Evropské unie, které jsou podle mne vedeny snahou rychle se dostat do určitých pozic za každou cenu. ■

Místopředsedkyně Senátu Miluše Horská

říká v rozhovoru pro Veřejnou správu: „Vlast je místo, kam patřím a kde se mi velmi dobře žije... Bytostně se cítím být Češkou a jsem hrdá na svůj národ a jeho historii. Z pozice politika si dovoluji říct odvážná slova: Vrcholový politik by měl být ochoten za svou vlast položit život. Naši předci to běžně dělali a my dnes hodnoty překrucujeme a znevažujeme. Musíme vstřebat svou minulost a s vědomím hrdosti na svůj národ a svou zemi se tak i jako politici musíme chovat. I když jsem sama člověk otevřený světu, jsem šťastná, že mám svou rodinu v Čechách nablízku, že se mohu kdykoli vidět se svými dětmi i vnoučaty.“ (Celý rozhovor otiskneme v příštím čísle.)

FOTO: RADOŠLAV BERNAT 4x